

Григорій Сковорода

Хай цілує мене поцілунками уст своїх!
(Да лобжет мя от лобзаній уст своих!*)

Перекладачка:

Кашуба Марія Василівна (1941 р. н.)

Докторка філософських наук, професорка.

Текст подано за виданням:

Григорій Савич Сковорода. Пізнай в собі людину – Львів: Світ, 1995 – 47 - 53
с. ISBN 5-7773-0209-2

Попередження:

Форматування тексту може не співпадати з оригіналом.

---

* Оригінальна назва твору [Повна академічна збірка творів - Л. Ушкалов - 2011]

Хай цілує мене поцілунками уст своїх!¹

Любі учні, не бійтеся! Підіймайтесь відважно до того, на лице якого ви зі страху не могли дивитися на Фаворі. Слухайте, що каже: "Дерзайте! Мир вам!" Тоді сам погляд був для вас нестерпний, а тепер і слів солодких його послухаєте, і поцілунком ствердить з вами вічну дружбу. Умійте лиш наближатися до нього. Не забувайте ніколи слів просвіщенного ангела, який навчає вас: "Немає тут! Воскрес!"

Ці слова прямісінько доведуть вас до славної істинної людини. Вона є воскресіння й життя ваше.

Постарів Авраамів син. Захотів він померти. Та й не дивина: нже очі його згасли, нічого не міг бачити тут, у нашому світі. Готуючись до смерті, захотів поживи. Задовольнив душу його другий син його. "Спасибі, сину!.. Підійди до мене, - каже, - і поцілуй мене". І підійшов, поцілував його. Щасливий Ісаак! Він під Ісавом знайшов Якова. А ми, навпаки, під пеленами ізраїльського немовляти, під плащаницею Христовою часто знаходимо ворога Ізраїлевого - Ісава. Цей з нами вітається й цілується. Не розуміємо, як шукати. Багато хто шукає його в єдиноначальствах імператора Августа², в часах Тіберієвих³, у володіннях Пилатових тощо... Пошукай ретельніше. "Немає тут!" Чимало волочаться по Єрусалимах, по Йорданах, по Вифлеємах, по Кармилах, по Фаворах⁵; нюхають між Євфратами й Тіграми. "Тут він, звичайно, - думають, - ось, от! Тут Христос!" Гукають й іншим: "Тут Христос!" "Знаю, - кричить ангел, - куса розп'ятого шукаєте. Немає тут! Немає!" Багато хто шукає його серед високих світських почестей, у величних домах, за церемоніальними столами тощо... Інші шукають, никаючи, по всьому голубому зореносному зводу, по Сонцю, по Місяцю, по всіх Копернікових світах...⁶ "Немає тут!" Шукають у довгих моліннях, у постах, у священницьких обрядах... Шукають у грошах, у столітньому здоров'ї, в плотському, воскресінні... "Немає тут!" Та де ж він? Звичайно ж, тут він, якщо витійствувати в проповідях, знати пророчі тайни, переставляти гори, воскрешати мертвих, роздати маєток, мучити своє тіло... Та блискавковидий ангел одне їм кричить: "Немає тут!" Звичайно ж, його немає. Так, звичайно, немає його для тебе, тому що його не знаєш і не бачиш його. Що ж тепер залишилось робити?

Пасха! "Встань, Господи, і хай розсипляться вороги твої, і хай утікають всі, хто ненавидить тебе!" Підіймайся, любий Ізраїлю, і вступи із сили в силу!

Після перемоги Аморрейської піднялись сини ізраїльські-проти заходу. Не сподобалось це цареві Валаку. "Ось, - каже, - якісь ще нові й дивні люди з Єгипту вийшли і, по горах розливаючись, вище за них піднялися. Що за чудо?" Посилає послів до чарівника Валаама, щоб рід божий знищити. Прийшли послы, оголосили цареву волю. "Добре, - сказав Валаам, - переночуйте ж тут ніч оцю". Недарма не велить тобі ангел шукати тут; бачиш, що тут спочивають вороги роду божого. Пасха! Прийшли до Мойсея нащадки Рувимові й Гадові. Просять, щоб він їх не переводив на той бік Йордану для поселення; дуже нібито по цей бік земля поживна для худоби, а у нас худоба. Закричав на них Мойсей: "Браття ваші підуть у бій, а ви тут сядете? І навіщо розбещуєте серце синів Ізраїлевих, щоб вони не перейшли на землю, яку Господь їм дає?" За те, що вони хотіли тут залишитись, так розлютився Господь, що залявся, що вони ввійдуть у землю, обіцяну Ізраїлеві, крім Халева й Ісуса Навина, називаючи тих, хто тут залишається, людьми, які знають добро і зло, яким, очевидно, був Адам, вигнаний із раю. Ось що наробило прокляте "тут"! Пасха! "Якщо введе тебе, - говорить божий Мойсей, - Господь твій у землю, що знаходиться там, за Йорданом, за шляхом західним, яка цілком відрізняється від Єгипетської, тому що вона нагірна й рівна, а що найкраще - очі господа Бога твого на ній від початку літа й до кінця літа, то прошу! Можливо, пагубою згубите все поганське й тлінне, навіть до останньої волосинки, крім початків і первістків волів і овець ваших". "Та не сотворіть, - каже, - там всього, що ви творите тут нині, кожен, що хоче, перед собою. Не заспокоїтесь бо донині..." Так, прошу тебе, послухай Мойсея: не шукай тут у згубному поганському тлінні улюбленого чоловіка, істинного мужа, друга, брата й ближнього твого. Шукай його там, по той бік Йордану, за західним, за вечірнім шляхом. Не тут, там він, цей початок померлим і всьому тлінню, а інакше поцілуєшся з якимсь поганином.

Пасха! Безумний Сомнас⁷ (книжник) шукав чоловіка по цей бік Йордану. Що ж йому ангел господній Ісайя говорить? Ось що: "Чого ти тут? і що тобі тут? Як витесав ти тут собі гріб і сотворив ти собі на висоті гріб... Це нині Господь Саваоф скине і зітре мужа, і відбере начиння твоє і вінець твій

славний, і кине тебе в країну велику й безмірну, і там помреш..." Нещасний книжник! Читав пророків, шукав людину, а натрапив на мертвого і сам з ним пропав. Звичайно ж, він шукав між посланцями Валака-царя на поселенні губителів. Тому-то ось що про таких говорить блаженний муж Йов: "Кажуть Господу: - Відступи від нас, шляхів твоїх не хочемо знати... Будуть же як полова перед вітром або як порох... Хай побачать очі його своє вбивство... І той був віднесений у гріб і на могилах пильнував. Стало солодким для нього дрібне каміння потоку". Кричить на таких і інший ангел Михей, гл. 2, ст. 10: "Встань і піди, бо немає тобі тут спокою через нечистоту; зітлієте тлінням". "Чи бачиш ти, - каже третьому ангелу Єзекїїлеві Господь, - чи бачив ти, що ці коять? Великі беззаконня дім Ізраїлів коїть тут, щоб віддалитися від святинь моїх". О беззаконне "тут"! Що ти наробило? Відвело ти нас від живої людини. "Беззаконня, - говорить він, - п'яти моєї, обійде мене. Подало ти нам п'яту його, а не голову його, хай обцілує нас. Лиш п'яту ми бачимо, породження зміїне". "Вселяться, - говорить чоловік, - д захивають..." Та скажи ж, хто тобі захиває скарб наш? "Ах, хіба ти, - відповідає, - не бачиш, скільки їх у домі Ізраїлевім, у Святому Письмі, і що вони коять? Самі тут, у гробах, сидять і мене туди ж тягнуть, а я ніколи мертвим не був, крім п'яти моєї". "Багато хто бореться зі мною з висоти..." "Потоптали мене вороги мої... ті п'яту мою збережуть... вселяться тут і затаять воскресіння моє".

Пасха! "Встань, встань, Єрусалиме!" Я є, я є, хто втішає тебе. Розумій, хто то є суцый?.. "Йдіть воротами моїми, і шлях прокладіть людям моїм, і каміння, яке на дорозі, розкидайте..." "І це було велике потрясіння, бо ангел господній, зійшовши з небес, приступив, відвалив камінь..." "Чому ви тут шукаєте чоловіка? Немає тут! Устав!" "Скажи ж, змилосердься, де він?" "Немає його у царстві цих мертвих; він завжди живий; там його шукайте. І нині, що ви тут є?" Пасха! "Встань, встань, воскресни, Єрусалиме!"

"І було, коли Ісус був у Єрихоні, і, глянувши очима своїми, побачив чоловіка, що стояв перед ним..." Ось бачиш, недарма ангел говорить: "Там його побачите". Та де ж там? По той бік, чуєш, Йордану, на святому вже місці, не на тлінному, на землі нагірній, високій. Глянувши туди, він побачив чоловіка, упізнав і вклонився йому, владіці своєму. Пасха! "Встань, встань, Сіоне!.." Обтрусил порох..." Авраам, глянувши очима своїми, побачив місце здалеку, і каже отрокам своїм: "Сидіть тут з осям, а ми з отроком підемо

туди..." Бачиш, що й Авраам, покинувши все тутешнє, знайшов істинну людину на горі; бачив день його, зрадів. Не можна мати кращих очей, як Авраамові. Лиш вони бачать барана, якого тримають роги в саду Савек. Пасха! Савек означає хмиз. Та чи може хмиз, стояти перед лицем господнім? Він лише спопеляється всеспаленням, як ніщо, а людина Ісаак неушкоджена. Та й як йому не вціліти, якщо сам Бог захищає його: "Хай йому нічого не вчинять..." Видно ж, що він не є хмиз, який залишився за плечима, про який Ісайя: "Ці всі, як хмиз, вогнем згорять..." А про протилежних цьому хворостинню людей ось що той же говорить: "Як небо нове і земля нова, які я творю, перебувають переді мною, так стане сім'я ваше й ім'я ваше..." Цю ж людину і Навин бачив, яка стоїть, не падає, а вічно перед лицем Господнім перебуває.

Пасха! "Встань, встань, Єрусалиме!" Дав Господь чудотворний посох Мойсееві, посилає його на звільнення братії своєї з Єгипту, велить Ааронові зустріти Мойсея. Де ж він зустрічає? "І йде, й зустрічає його на горі Божій, і поцілувалися обидва". Після звільнення з Єгипту братії ізраїльської бажає бачити Мойсея тестя його. Узяв дочку свою, жінку Мойсееву, з двома синами, поїхав у пустелю. Приїхав. Доповіли Мойсееві. О роде, благословенний Богом вишнім! Відразу подалися на гору Хорев. Зійшов же Мойсей навстріч тестеві своєму, і вклонився йому, і цілував його, і привітали один одного, і ввів їх Мойсей у намет.'

Пасха! Забороняє найсуворіше Мойсей, щоб ми, йдучи звідсіля туди, нічого із хмизу не заносили, називаючи все таке прокляттям, ідолом і перешкодою на царському цьому шляху. "Вважай добре, - говорить, - щоб не їсти крові... Якщо не з'їси її, то благо тобі буде і синам твоїм по тобі навіки".

Однак нетямущий і нинішній Ізраїль часто нарікає на Господа. "І чув Господь, і розгнівався гнівом, і розгорівся у них вогонь..." Почали бажати єгипетського м'яса: "Добре нам, - говорять, - було в Єгипті..." "Що це ви говорите? Хіба у Господа, крім поганського, не знайдеться м'яса?" І каже Господь Мойсееві: "Коли рука Господня не буде достатньою? Нині зрозумієш, чи вразить тебе слово моє, чи ні?" Часто й наша нетямуща відсталість сердиться й нарікає на Господа. Тьху! Чи можна, щоб була

людина без плоті, крові й кісток? Тьху! Що це? Ось гордий і бездушний хмиз!
Встань, прокинься ж, Сіоне!

Що це ти верзеш? Хто твою землю зачіпає? Хай вона буде такою, як є.
Хай лиш Господь дасть тобі своє благословенне благовоління, як Ісайя
говорить: "А земля твоя разом з новою населиться" (гл. 62). Одне лишень
знай, що ти брехня й ніщо з самою твоєю землею. Тому там же мовиться:
"Не подібний до вас, бо випрямив і сотворив, Єрусалиме, радість на землі".
Ти лиш намагайся, щоб із твоєї облудної землі сяйнула правда Божа.
Молися, щоб тобі випав той третій день, у котрий земля Богом здіймає
трав'янисті рослини. Хіба думаєш, що лишень твоя одна земля, а інша у ній
бути не може? Так залишайся ж тут при твоїй, їж її, коли гадаєш, що у
Господа немає ні своєї землі, ні плоті, ні крові, ні кісток, нічого... Не почувеш
блаженнішого голосу: "Це нині кість від кісток моїх..."

"Встань, встань, Єрусалиме!" Слухай вухом іншим про іншу плоть. Чи
чуєш: "І зацвіте плоть моя" Чи чуєш про інші кості: "Зрадіють кості
смирненні"? "Не втаїться кість моя від тебе..." Слухай приточника: "Зцілення
кісткам". Слухай Ісайю: "І кості твої проростуть, як трава, і розгалужяться, і
породять роди родів".

Бачиш, не ті це кості, що розсипаються при пеклі: вони є перед лицем
божим, і оце-то є там!.. "І був голос, - голосить Єзекїль, - коли мені
пророкувати, і це потрясіння! І поєднаються кості, кістка до кістки, кожна до
суглоба свого. І бачив, і це було - їм жили і плоть росли..." Читай таке у гл.
37: "Що це за новий рід по горах твоїх?" Слухай Йоїля: "Як ранок,
розілляються по горах люди численні й міцні, подібних до них не було
відвіку..." "Як рай насолоди, земля перед лицем його, а позад неї поле
згуби..." "Як вид кінський, вид їх..." "Як звук колісниць, на вершини гір
підіймуться..." "Як бійці підуть, і як мужі хоробрі зйдуть на стіни... і ніхто від
брата свого не відступить. Міста візьмуть, і на вежі підіймуться, і на храмини
залізуть, і віконцями ввійдуть, як злодії..." "Затрубить сурмою! Пророкуйте
зцілення..."

То пусти ж їх на твою землю, цей божий рід, прошу, не бійся. Вони кожен
у свого брата займуть квартиру половинну без будь-якої образи. "Дух
господній на мені!" Дати плачучим славу Сіона замість попелу. Що ж це за
образа? "І спорудять сини інородні стіни твої..." "І замість міді принесу тобі

золото". "І замість заліза принесу тобі срібло". "І замість дерева принесу тобі мідь, і замість каменя - залізо". "Відкрию гроби ваші і виведу вас..." "Оці на землі своїй ще раз залишать слід, і вічна веселість над головою їх..."

"Світися, світися, Єрусалиме!" "Це пітьма вкриє землю... на тобі ж з'явиться Господь, і славу його на тобі побачать".

Примітки

Цей твір, як і попередній, вважався вступом до лекційного курсу з християнського доброчестя, прочитаного у Харківському колегіумі, проте є самостійним трактатом. Вперше опублікований 1894 р. під назвою "2-га вступна проповідь до того ж курсу".

¹ Хай цілує мене поцілунками уст своїх - слова з "Пісні Пісень" Соломона. Там ця фраза має дещо інше звучання: "Хай цілує він мене цілунком уст своїх".

² ...в єдиноначальствах імператора Августа - йдеться про часи правління римського імператора Августа (63 р. до н.е. - 44 р.). Епоха Августа досить часто привертала увагу Сковороди, згадки про неї є у багатьох творах..

³ ...в часах Тіберієвих - час перебування при владі Тіберія (Клавдія Нерона, римського імператора 14-37 рр.), що відзначався винятковою жорстокістю.

⁴ ...у володіннях Пилатових - йдеться про володіння намісника Іудеї (26-36 рр.) Понтія Пилата, який судив Ісуса Христа.

⁵ Сковорода називає згадувані у Біблії святі місця, пов'язані з іменем ісуса Христа.

⁶ У Всесвіті. "Копернікові світи" - символ матеріального світу - Сковорода згадує у багатьох творах

⁷ Сомнас - від слова сон, сонний. Образ книжника, який неспроможний знайти істину, зустрічається і в інших творах Сковороди.